

Değişen Öğrenci, Değişen Öğretmen

Mustafa YILMAZ*

insanlık tarihinde yaşanan değişim ve gelişmelerin neredeyse tamamı son yüz yıl içinde gerçekleşti. Bu da şu anki insanlığın daha önce hiç yaşanmamış derecede hızlı bir değişime ayak uydurmak zorunda olduğu anlamına geliyor. Teknoloji geliyor, şehirler geliyor, alışkanlıklar değişiyor... toplum da bunlara ayak uydurabilmek için sürekli mücadele ediyor. Eskiden nesiller arası çatışmalardan şikâyet edilirken şimdi beş-on yıl yaş farkı olanlar arasında bile nesil çatışmaları yaşanıyor. Artık bizden on yaş küçük insanlar için bile “Biz sizin yaşınızdayken...” ile başlayan cümleler kuruyoruz.

Bu değişimin çatışmaya dönüştüğü, somut olarak ortaya çıktığı iki alan vardır: Aile ve okul. Ebeveynler ile çocukları arasındaki kuşak çatışmaları başlı başına bir yazı konusudur. Biz bu yazımızda okuldaki durumu irdeleyeceğiz.

İnsanlık tarihi boyunca çalışma ortamı en az değişmiş mesleklerden biri öğretmenliktir. Günümüzdeki gelişmeler bir yana bırakılırsa yüzyıllar boyu kara tahta, tebeşir ve sıralar eğitim-öğretim için yeterli görülmüştür. Herhalde bunun sebebi toplumun öğrenciyi eğitmek için bundan fazlasına ihtiyaç duymamasıdır. Aile çocuğunu öğretmene emanet etmiş, “Eti senin kemiği benim” anlayışıyla öğretmene güvenmiş, öğrenci de aile-öğretmen işbirliği arasında kendisine verilenleri öğrenmekten başka bir şey düşünmemiştir.

Ancak günümüzde durum çok farklıdır. Belki de öğretmenler hiç bu kadar zor durumda kalmamış, öğretmenlik etiketi hiç bu kadar değer kaybetmemiştir. Burada bahsettiğimiz toplumun öğretmene bakışı, ekonomik sıkıntılar vs. değildir. Öğretmen sınıf içinde ve öğrenci karşısında zor durumdadır. Özellikle yeni öğretmenliğe başlamış birçok meslektaşımız büyük bir panik içinde deneyimli öğretmenlere aynı soruyu sormaktadırlar: “Hocam ben ne yapacağım? Beni dinlemiyorlar, susun diyorum susmuyorlar, birbirlerine kalem-kâğıt atıyorlar. Okula sadece bağırma ya gidiyorum gibi geliyor. Ben böyle hayal etmemiştim...”

Peki öğretmen bu tür sorunlar yaşamamak için ne yapmalıdır? Bu sorunun cevabını birkaç cümle ile vermek mümkün değildir; çünkü öğretmenin muhatabı, eğitilmesi istenen bir çocuktur. Yanlış bildiği ve yanlış olduğunu kabul etmek istemediği alışkanlıkları vardır. Öğretmen öğrenciye ihtiyacı olan bilgileri öğretirken bir yandan da onu topluma uyumlu bir insan hâline getirmekle sorumludur. Bu uyumun sağlanması da uzun süreli ve sabırlı bir çalışmayı gerektirir.

* Değerler Eğitimi Merkezi,
Din Eğitimi Uzmanı

“

Günümüz öğrencileri ile sağlıklı bir sınıf iletişimi kurmak geçmişe göre daha farklı yöntemler gerektiriyor; zira çocuklarımız çok küçük yaştan itibaren günlerinin çok büyük bir kısmını televizyon karşısından geçiriyorlar. Bu da çocukların öğrenme alışkanlıklarını radikal biçimde etkiliyor.

”

Bu noktada öğretmenin eğitim süreci, bir doktorun hastayı tedavi sürecine benzer. Doktor hastayı muayene edip hastalığı teşhis eder, gerekli tedaviye başlar. İyileşme olmazsa başka bir tedaviye geçer; ilaçları değiştirir, ameliyat önerir vs. Öğretmen de öğrencinin eksik yanlarını tespit edip eğitimine başlar. İşe yaramayan metotlar yenisiyle değiştirilir.

Peki günümüz öğrencisinin geçmişten farklı yönleri nelerdir ki öğretmenlerimiz bu denli sıkıntı çekmektedirler. Gerçekten de günümüz öğrencileri ile sağlıklı bir sınıf iletişimi kurmak geçmişe göre daha farklı yöntemler gerektiriyor; zira çocuklarımız çok küçük yaştan itibaren günlerinin çok büyük bir kısmını televizyon karşısından geçiriyorlar. Bu da çocukların öğrenme alışkanlıklarını, konsantrasyon sürelerini radikal biçimde etkiliyor. Televizyonun multimedya gücü çocuğun hayal dünyasına hâkim olduğu andan itibaren okulun ve öğretmenlerin işi zorlaşıyor; zira televizyon çocuğa sesle, renklerle, yazıyla ve etkili senaryolarla hitap ediyor ve çocuğun ilgi-kabul çitasını yükseltiyor. Çocuk bundan sonra bu kadar etkili olmayan (veya olamayan) uyarıcılara ya hiç ilgi göstermiyor ya da ilgisini çok kısa sürede kaybediyor. Dolayısıyla sınıfta kuru kuruya anlatılan dersler, evde anne-babanın öğütleri televizyonun büyüklü iletişim gücüne alışmış çocuklarımız için fazla cazip olamıyor.

O hâlde ne yapılmalı? Elbette öğrencilerden, velilerden, okul yönetiminden şikayet etmek öğretmenin yapacağı bir şey değil. Nasıl ki doktor verdiği ilaçlarla iyileşmeyen hastasını suçlamıyorsa öğretmen de işe yaramamış görünen eğitim süreçlerinin sonunda öğrenciyi suçlamamalıdır. Bu noktada öğretmenlerimizde bulunması gereken

bazı özellikler önem kazanmaktadır; zira değişen öğrenci yapısına hitap edebilmek ve bu öğrencilerin karşısında hayranlıkla izlenen bir öğretmen olabilmek için öğretmenler de gerektiğinde kendilerinde değişiklikler yapmalıdırlar.

Tutarlılık: Öğretmen, her şeyden önce öğrencinin gözünde tutarlılığın, adaletin ve sevginin sembolü olmalıdır. Bunun için de meslek hayatı boyunca prensiplerinden taviz vermeden kurallarını uygulamalıdır. Sınıf içinde bir gün söylediğini yarın unutmuş görünen öğretmenler öğrenci gözünde saygınlıklarını kaybederler. Öğrenciler kurallar konusunda gevşek öğretmenin derse gelmesini isteyebilir ama o öğretmenden bir şey alamaz. Kuralları olan ve bunu sevgiyle karıştırabilen öğretmenin girdiği dersten hoşlanmayabilir ama onu ömrü boyunca saygıyla hatırlar; çünkü öğren-

ci -farkında olmasa da- çevresinde örnek alabileceği kişilikler arar.

Öğretmen öğrencilerine güleryüz göstermekten ve yeri geldiğinde onu sevdiğini içtenlikle söylemekten çekinmemelidir. Belki de sevgi sözlerini işiten çocuk, hayatında ilk kez kendisine “Seni seviyorum” dendiğini, takdir edildiğini öğretmenine söyleyemez ama onun iç dünyasında yaratacağı etki öğretmene karşı bakışını tamamen değiştirecektir.

Ders Öncesi: Öğretmen bayrak ve andımız törenlerine mutlaka zamanında gelmeli ve öğrencileri sıraya sokmalıdır. Başında öğretmen bulunmayan öğrencinin andımızı düzgün okuması, bayrak töreninde disiplinli durması beklenmemelidir.

Derslere öncelikle kendisi zamanında girmeli, öğretmen zili çaldığında en azından öğretmenler odasından çıkıyor olmalıdır. Bunu bir alışkanlık hâline getirerek öğrencilere örnek olmalıdır. Derse geç girmeyi alışkanlık edinmiş bazı öğretmenler derse zamanında giren öğretmenlerden rahatsızlık duyabilirler. Hatta yeni öğretmenlere şaka yollu laf da atabilirler. Bu laf atmaları işiten öğretmen bunları bir iltifat olarak algılamalıdır.

Derse mazeretsiz geç gelen ve bunu alışkanlık hâline getiren öğrencileri tavır ve hareketleriyle uyarmalı, kanun ve yönetmelikler dışına çıkmadan bazı sorumluluklar yükleyerek davranışlarını düzeltmesi sağlanmalıdır. Bu noktada öğretmenin hayal gücü devreye girer. Öyle sorumluluk ve görevler bulmalıdır ki öğrenci bunlarla karşılaşmak yerine derse zamanında gelmeyi tercih etmelidir. Bu sorumluluklar okuldan okula, sınıftan sınıfa değişebilir. Öğrenciler nelerden hoşlanmıyorlarsa tespit edilip kullanılabilir. Öğretmen, bu kuralları uygulamada tutarlı olmalıdır. Bazen uygulanmayan kurallar inandırıcılığını yitirir.

Bu noktada öğretmen okul idaresini de arkasından hissetmek ister. Derse geç gelen öğrenciler okul idaresi tarafından gözlenmiyor ve gerekli şekilde uyarılmıyorsa öğretmen zor durumda kalacaktır.

Ders İçi: Öğretmen sene başında öğrencilerle birlikte temel kuralları belirlemeli ve öğrencilerin açıkça onayını almalıdır. Bu kurallar poster şeklinde basılıp sınıf duvarına asılabilir. Kurallar belirlendikten sonra öğretmen kuralları tavizsiz bir şekilde uygulamalı, gevşeklik göstermemelidir. Kurallar sınıf içinde despot bir idareye dönüşecek tarzda katı olmamalıdır. Parmaksız konuşmama, izin almadan kalkmama, çöp atmama gibi temel ve her öğrencinin kabul edeceği kurallar olmalıdır. Sabırla uygulanan kurallar bir süre sonra öğrenciler tarafından kabullenilecek ve kurallara uyma-

yan öğrenciler sınıfın otokontrol mekanizmasına takılacaklardır. Öğretmen kuralların işe yaraması için belki bir ay belki de bir yıl sabretmek zorunda olduğunu başkanı bilmelidir. Belki de hiç işe yaramadan öğrenciler mezun edilecektir; ancak öğretmenin görevi sabırla devam etmektir.

Öğrenci hiçbir zaman dersten atılmamalıdır. Dersten çıkartılması gerekiyorsa idarecilerle iletişim kurulmalı ve onların gözetimine verilmelidir. Bazı öğrenciler dersten atılmak için kasıtlı olarak problem çıkartırlar. Bu tür bir öğrenciyi dersten atmak elbette problemi katmerli hâle getirir. Öğretmen öğrencinin niçin olumsuz tavırlar içine girdiğini çok iyi gözlemlemelidir. Örneğin bir öğrenci sınıfta dikkat çekmek için öğretmenin kendisini azarlamasını, adını yüksek sesle haykırmasını istiyorsa ve böylece arkadaşlarının gözünde statü kazanacağını düşünüyorsa (ki böyle öğrenciler hiç de az değildir) ona kızıp bağırılmamak, başka uyarı metotları geliştirmek zamanla davranışlarını değiştirmesine sebep olacaktır.

Bir öğretmen, dersine yeni girdiği sınıfın öğrencileri tarafından ilk birkaç hafta bazı gizli testlerden geçirilir. Öğrenciler öğretmenin nelere izin verdiğini, nelere taviz vermediğini sınarlar. Bu amaçla öğretmeni zorlayacak tavırlar da sergileyebilirler. Eğer öğretmenin olumsuzluklara geçit vermediğini gördükçe de normal yapılarına dönerler.

Ders İşleyişi: Öğretmen derslere daima hazırlıklı girmelidir. Öğrenciler artık klasik usulde işlenen derslerde konsantre olmakta eskisinden çok daha fazla zorlanıyorlar; zira çok kanallı ve kuvvetli uyarıcılar içeren mesajlara TV aracılığıyla alışmış durumdalar. Öğretmen derslerde farklı materyal ve yöntemleri çokça kullanmalı, dersi zenginleştirmelidir. Öğretmen, “Niçin dinlemiyorlar?” yerine “Niçin dinletemiyorum?” sorusunu sormalıdır.

Çok konuşuyorlar, dinlemiyorlar, susmuyorlar tarzında şikâyet etmek öğretmenliğin mantığına aykırıdır; zira öğrenciler istenmeyen davranışları yapmayan insanlar olsalardı öğrenci olmazlardı. Öğretmenin görevi öğrencilere öğretimin yanında eğitim de vermektir. Dersi ilgi çekici tarzda işlerken onları dersi dinleyen ve derse katılan ve aynı zamanda kurallara uyan öğrenciler hâline getirme görevi öğretmenlerindir. Öğretmen daima “Nasıl yapabilirim?” sorusunun cevabını aramalıdır. Fayda vermeyen yöntemler, bir sonraki yönteme geçmek için bir sebepten başka bir şey değildir. Öğrenciyi eleştirmek ve ona kızmak, sorumluluğu, sorumlu olmayana yüklemektir.

Öğretmen derslerde söz dinlemeyen, verilen komutları almakta direnen öğrencilerin davranışlarını şahsına bir hakaret olarak algılamamalıdır; zira aksi takdirde öğretmenin sınırları hızla zayıflar ve şiddete meyilli hâle gelebilir. Öğrencinin olumsuz hareketleri o anda sınıfta başka bir öğretmen olsa da değişmeyecektir. Yani davranışın kaynağı başkadır. Daha önce de örneğini verdiğimiz gibi verilen ilaçla iyileşmeyen hasta, doktora duyduğu kinden dolayı iyileşmiyor değildir. Doktor da bunu böyle algılamaz ve başka çareler arar. Öğretmen de başka metotlarla soruna çözüm aramalı ve öğrenciye kin duymayı, olayları şahsileştirmeyi asla aklından geçirmemelidir. Böylece öğretmen ruhsal olarak rahatlar, derslerde ve okul dışı hayatında daha sakin bir insan hâline gelir.

Öğretmen verdiği söz ve vaatlere mutlaka uymalıdır. Yapamayacağı şeyleri söylememeli, söylediyse mutlaka yapmalıdır. Bu konuda öğrencinin güvenini kaybetmekten korkmalıdır. Öğrenci daima öğretmenini, tanıdığı en güvenilir insanlardan biri olarak bilmelidir. Sınıf içinde öğrencinin sorduğu soruları mutlaka dikkatle dinlemeli ve soruyu açıkça geçiştirmemelidir. Bilmiyorsa bilmediğini söyleyebilmeli ancak en kısa zamanda araştırarak sorunun cevabını öğrenciye vermelidir. Sorduğu soruyu araştırıp ertesi gün teneffüste öğrenciyi çağırıp cevabını söylemesi karşısında öğrencinin yaşayacağı şaşkınlık ve hayranlık öğretmen için çok büyük bir artıdır.

Öğretmen, öğrencilerde veya başkalarında eleştirdiği şeyleri yapmaktan kaçınmalıdır. Söyledikleriyle davranışları örtüşmeyen bir öğretmen öğrencinin gözünde değer kaybeder.

Öğretmen öğrencisini asla fiziksel şiddet uygulamamalıdır. Öğretmen bir devlet memurudur ve kendisine çizilen sınırlar içinde görevini yapar. Bu sınırlar dışına çıkmaya hakkı yoktur. Öyleyse nasıl ki doktor hastası iyileşmeyince onu dövmüyorsa öğretmen de istenilen davranışları göstermeyen öğrencisini dövemez. Bu mantık dışıdır. Öğretmen sınıf içinde kurallara uymayan, huzursuzluk çıkaran öğrencinin davranışlarını kendi şahsına yönelik olarak algılamamalıdır. Bu konuda öğrencile-

rin de taktirini kazanacak ölçüde sabırlı ve sakin olmalıdır. Öğretmenin görevi okul idaresi ve veli ile işbirliği yaparak mümkün olduğu kadar çözüm aramaktır. Çözüme ulaşılamıyorsa çözüm olabilecek başka bir yol aranmalıdır. Fiziksel şiddet de öğretmene verilen bir çözüm yolu değildir. "Artık gözlerim karardı, kendimi kaybettim ve vurdum." diyen bir öğretmen artık o öğrenci ile ilgili hiçbir olumlu girişimde bulunamaz; çünkü bu, öğrenci ile öğretmen arasındaki tüm köprülerin atıldığı, öğrenciye iyi şeyler verme gayretlerinin iflas ettiği andır. Bazı öğretmenler öğrenciye iyi sözler söyleyerek yaklaştıklarını, oturup konuşmaya çalıştıklarını, iltifat ederek diyalog kurmaya gayret ettiklerini söylerler. Tüm bu gayretlerin sonuç vermediğini ifade ederler; ancak biraz öğretmenle

konuşursanız bunları yapmadan önce öğrenciyi dövdüğünü de görürsünüz. Dayaktan sonra yapılan hiçbir şey fayda vermeyecektir.

Dersiyile ilgili etkinlikleri fazlaca yapan, dersi zenginleştiren öğretmenler öğrencileri ile çatışma ortamını da minimuma indirirler. Birçok öğretmen kendini çaresiz hissettiği zaman öfkelenir ve sertleşir. Bu çaresizliğin sebeplerinden biri de

anlattığı konuya hakim olamaması, konuları öğrencilerin yaş seviyesine uygun sunamamasıdır.

İşbirliği: Öğretmenler arasında özellikle ilköğretim ikinci kademedeki kurallar konusunda tutarlılık bulunmalıdır. Bu amaçla sene başı toplantılarında ayrıntılı ve açık olarak konuşulmalı, kararlar alınmalıdır. Öğretmenlerin yıl boyunca kurallara uyması konusunda iç kontrol uygulanmalıdır. Öğretmenler, koydukları kuralları okul idaresiyle birlikte uygulamalı, yıl boyunca idarecileri arkalarında hissetmelidir.

Öğretmen, disiplin konusunda sınıf içinde asıl ve tek sorumludur; ancak sınıf içinde çözülemeyecek derecedeki problemler konusunda idareye başvurulmalıdır. Aksi takdirde öğrenci gözünde öğretmenin değeri düşecektir. Kendi çözüm bulamayan, sürekli idareyi kullanan öğretmen imajı verilmemelidir. ■

